

Tjenestefolk.

I ældre Tid var det almindeligt, at Tjenestefolk blev paa samme Sted i flere Aar. De hørte langt mere til Familien end i senere Tider og var vant til Nøjsomhed og en lang Arbejdsdag uden at være misfornøjede. Tværtimod, Tyendet satte en Ære i at være raske til Arbejdet og ikke staa tilbage for Naboens Folk. Det udstrakte Fællesskab medførte ofte et sandt Kapløb om, hvem der kunde blive først færdig, og den, der sakkede bagud og blev sidst, maatte i lang Tid høre ilde derfor. Trods trange Tider gik Arbejdet dengang med Liv og Lyst, og navnlig over Høsttiden var der et festligt Skær. Paa den første Høstdag mødte Mejerne i deres fineste Skjorte, og Pigerne, som bandt Negene, havde iført sig hvide, nyrullede Forklæder. Arbejdet maatte naturligvis snart faa det pyntelige til at tabe sig, men Bjærgningen af Høsten maatte have en festlig Indvielse; man maatte træde sømmeligt frem ved Modtagelsen af de rige Gaver.

Forholdet mellem Husbond og Tyende var dengang mere simpelt og ligetil. Et ret Tyende gjorde som en Selvfølge sin Pligt, og der blev sjældent Brug for Rettens Mellemskomst. Der var heller ikke mange Lovbestemmelser at holde sig til, kun de aller almindeligste. Fra ældre Love var de gaaet over i Danske Lov og fik siden enkelte Tilføjelser.

Tyendet skulde fæste sig for et helt eller halvt Aar ad Gangen. De skulde opsige deres Tjeneste 8 Uger før Fardag, som var 1. Juni og 1. December. Ulovlig Bortgaaen af Tjenesten straffedes med Fortabelsen af et halvt Aars Løn, hvoraf Husbonden fik den ene Halvdel og Husbondens Herskab den anden. Ingen maatte tage anden Mands Tjenestefolk i sin Tjeneste, uden at de havde Pas. Et saadant skulde enhver give sine Tjenestefolk, naar de skiltes fra ham, baade Mands- og Kvindepersoner. Dernæst skulde Præsten, naar de lovligt havde opsagt deres Tjeneste, og især naar de vilde begive sig udenfor Sognet, give dem et Bevis for, at de var fri for Herretjeneste til Lands og til Vands, fra Bondens Tjeneste og for Ægteskab. Først da kunde de rejse andetsteds hen.

Naar de saa kom til et andet Sogn, skulde Præsten der læse deres Pas og Bevis, overhøre dem og antegne deres Navne og Fødested!

Præstens Bevis og Skudsmaal skulde sikre, at alting var i Orden, og at de ikke var Løsgængere. Men ved Forordning af 19/2.1701 blev det bestemt, at Præsten ikke maatte give nogen Mand eller Kvinde Skudsmaal, naar de vilde flytte bort fra et Gods, uden at de først havde faaet Pas og Afsked fra Herremanden. Skønt denne ikke havde Ret til at nægte at give Tilladelse til at flytte, naar Tjenesten var opsagt paa lovlig Maade,

kunde Forordningen dog bruges til at tvinge Folk til at blive paa Godset.

Over for dem, der ikke havde deres Pas i Orden, blev der skrædet ind og undertiden ved Rettens Hjælp og ved Anvendelse af Loven.

Domme over Tjenestefolk.

1680 havde Fru Pernille Bille paa Brobygaard stævnet Pigen Kirsten Hansdatter for ulovligt at have forladt sin Tjeneste hos Laurits Mortensen i Sønder-Broby paa Brobygaards Stavn, og Kirsten Wrangels i Sallinge paa Sandholts Stavn for at have taget Pigen i sin Tjeneste og beholdt hende hos sig trods Forestillinger, og ikke alene det, men Kirsten Wrangels havde tillige med Pigen været paa Brobygaard og talt med Pernille Bille, og da havde Kirsten Wrangels kaldt Pigen udenfor og overtalt hende til at følge med sig tilbage, hvilket ogsaa skete.

Da Kirsten Hansdatter ikke havde bevist, at hun lovligt havde opsagt sin Tjeneste, og Kirsten Wrangels ikke havde skaffet sig Underretning om hendes Undvigelse eller hendes Bevis fra Sognepræsten, dømtes Pigen til at betale et halvt Aars Løn, Halvdelen til Laurits Mortensen og Halvdelen til Pernille Bille, og Kirsten Wrangels til at betale det dobbelte ligeledes med Halvdelen til Husbonden og Halvdelen til dennes Herskab.

1681 stævnedes Fjellebro paa Fæstebonden Erik Jensens Vegne i Nybølle Pigen Anna Jørgensdatter, tjenende Rasmus Jørgensen i Sallinge, fordi hun havde fæstet sig til Erik Jensen og ikke indfundet sig. Hun paastodes dømt efter Christian IV's Reces til at betale Erik Jensen et halvt Aars Løn, saa meget som hun skulde have, nemlig i Penge 5 Mark, 1 Par Sko til 2 Mark, 6 Alen Blaargarnslærred til 2 Mk. 4 Sk., 2 Alen Hampetov(?) til 1 Mk., 1 Par Høsthandsker til 8 Sk. og 1 Par Træsko til 6 Sk., tilsammen 11 Mk. 2 Sk., og desuden erstatte Erik Jensen den Skade, han kunde have lidt ved hendes Bortebliven. Rasmus Jørgensen paastodes dømt til at betale det dobbelte, Halvdelen til Erik Jensen og Halvdelen til Herskabet. Da der ikke ses at være faldet Dom i Sagen, maa den vel være blevet forliget.

1722 blev Christoffer Møller i Gelskovs Mølle dømt til at udlevere en Karl, der ulovligt havde forladt Søbysegaards Stavn, og som Christoffer Møller havde taget "i Forsvar". Søbysegaard indstævnedes Sagen til Landstinget, hvor Herredstingsdommen stadfæstedes, og Christoffer Møller dømtes til at udlevere Karlen, som uden lovlig Opsigelse var undvejet fra Søbysegaards Stavn.

Disse Eksempler hørte kun til Undtagelserne. Det gode Forhold mellem Husbond og Tyende var det almindelige og holdt sig gennem Tiderne.